
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00324434 0

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

Д. Мамин-Сібіряк.

Старий Горобець.

Оповідання.

Видання 3-тє.

З малюнками художника М. Погрібняка.

Українське Видавництво в Катеринославі.

1919.

ВІДЕНЬ — КАТЕРИНОСЛАВ.

Д. Мамин-Сібіряк.

Старий Горобець.

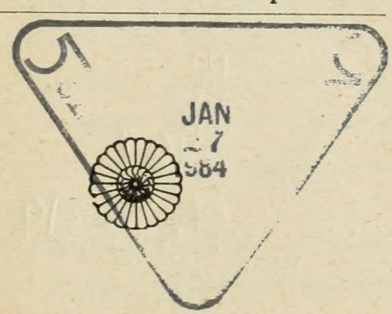
Оповідання.

З рос. мови переклав **Г. Черняхівський.**

З малюнками художника **М. Погрібняка.**

Видання 3-те.

Українське Видавництво в Катеринославі.

1919.

ВІДЕНЬ — КАТЕРИНОСЛАВ.

З друкарні Мехітаристів у Відні, VII., ул. Мехітаристів, ч. 4.

Старий Горобець.

Оповідання.

З рос. мови переклав Г. Черняхівський. — Малюнки М. Погрібняка.

I.

— Хазяїн щось на думці має, — сказав півень, згорда випинаючи свої єдвабові груди.

— А я знаю що! — зацвірінькав з верби Старий Горобець. Ану вгадай, розумна голово? . . . Ні, краще не мороч собі голови: все одно нічого не придумаєш!

Півень удав з себе, що ніби б то він і не зрозумів цих образливих слів, і, щоб виявити зневагу до чванливого Горобця, голосно заляскав крилами, витягнув шию й, страшенно роззявивши дзьоба, пронизливо заверещав єдиної своєї: ку-ку-ріку!

— Ой, ти дурний репетун! — сміявся Старий Горобець, аж здрігувалось його маленьке тільце — зараз видко, що ти нічого не розумієш. Цвірінь, цвірінь!

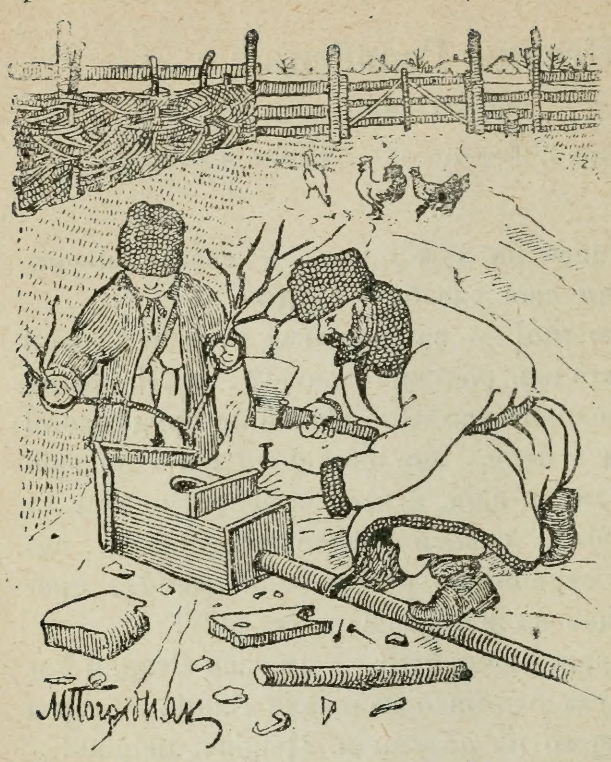
А хазяїн маленької хатки, що стояла край міста, справді порався коло чогось надзвичайного. Перш за все виніс із хати скриньку з залізним дашком. Потім достав у шопі довгу тичку й став прибивати до неї цвяхами скриньку. Хлопчик років пьяти пильно стежив кожного його руха.

— Чудова буде штука, Сергію! — весело говорив батько, забиваючи останнього цвяха. Справжній палац...

— А де ж шпаки, тату? — спитав хлопчик.

— А шпаки прилетять самі.

— Ага, шпаківня! — зарепетував півень, почувши цю розмову. — Я так і знав!

— Ой, дурний, дурний! — засміявся з нього Старий Горобець. — Це мені кватирю готують... еге! Чуєш, стара! Дивись, яку нам хатку зробили.

Горобчиха була значно поважніша за свого чоловіка й не повірила цій мові. Та й хазяїн сам говорить про шпаків, то таки й буде шпаківня. Проте вона сперечатися не хотіла, бо це було даремно й хіба Старого Горобця хто переговорить? Він буде все своє торочити без кінця, а вона зовсім не хотіла сваритися. Та й нащо сваритися, коли весняне сонечко так ласкаво світить. Скрізь біжать весняні струмочки й пупьянки на березі вже зовсім набубнявіли й червоні стали: от-от розгорнуться та випустять по зеленому листочкові, такому мягкому, ясному та пахучому й до всього — мов би лаком критому. Зіма, хвалити Бога, минула, тепер усім немала радість. Старий Горобець, звичайно, великий заводіяка й часто кривдить свою стару, але

такої ясної весняної днини забудеш про всі родинні неприємности.

— Чого ж ти мовчиш, моя старенька? — чіплявся до неї Старий Горобець. — Годі вже нам жити під стріхою: темно, й вітер дме; взагалі погано. Сказати правду, я давно вже думав знайти собі друге помешкання, та все було якось ніколи. Добре, що хазяїн сам додумався... Адже в курей є курник, у коней — станя, у собаки — халабуда, а я один тілько повинен був тинятися, де припаде. Сором стало хазяїнові, от він і приготував і мені хатинку . . . Чудово заживемо, старенька!

Усі на подвір'ї зацікавилися хазяйською роботою; із стані виглядала коняча голова; із халабуди виліз кострубатий Вовчок, з'явився навіть білий кіт, пан Коцький, що цілий день все, було, лежав десь на сонечку. Всі слідкували, що буде далі.

— А, старий шахраю! — кричав Горобець, побачивши свого заклятого ворога, пана Коцького. — Ти чого сюди приплентався, дармоїде? Тепер, брате, тобі мене не добути . . . еге! Лови своїх мишей та позирай неситим оком, як я житиму в своїй хатці. Не все ж мені на морозі стрибати на одній ніжці, а тобі лежати на печі...

— Ну, що ж, нехай і так . . . — згодився півень, що теж не долюблював пана Коцького. — Нехай Старий Горобець хвастун, і заводіяка, й злодій; але він все-таки не хапає курчат.

Скінчивши свою роботу, хазяїн підняв тичку з шпаківнею й прикрепив її до найміцнішого кілка в тину.

Шпаківня була чудова: дошчечки було прилаштовано одна до одної цільно. зверху — залізний да-

шок, а збоку прибито суху березову гилячку, на котрій так гарно було відпочивати. Коло маленького круглого віконця, через яке можна в шпаківню вскочити, прироблено було деревляну поличку, теж непогано й тут спочити.

— Ану, стара, хутчій збірайся! — гукнув Старий Горобець. — Бо знайдуться ж такі нахаби, що зараз ладні тобі захопити чужу хату . . . Чого доброго, ще й ті самі шпаки прилетять.

— А як нас відтіль виженуть? — сказала Горобчиха. — Старе гніздо зруйнуємо, хто-небудь ще його й займе, тоді й зостанемося ні в сих, ні в тих. Та й хазяїн про шпаків же балакав.

— Ет, дурна: це він пошуткував.

Не встиг ще хазяїн одійти від шпаківні, щоб натішитись своєю роботою здалеку, Старий Горобець був уже на залізному дашкові. Весело зацвірінькавши, він хутко плигнув у віконце, тілько хвостиком майнув.

— Еге, та тут прегарно! — думав голосно Старий Горобець, заплутавшись у прядеві. — Ото моїй старій буде тепло, та й дітям теж; тут зовсім не дме, й дощ не замоче, а головне, сам хазяїн для мене все зробив. Не погано. А зімою тут — то й умірати не треба.

Старий Горобець виліз на самий верх шпаківні, весело розпустив пір'ячко, крутнувся на всі боки й цвірінькнув:

— Це я, братця, прошу до мене на новосілля!

— От шибеник! — вилаяв його знизу хазяїн. — Уже встиг улізти й туди. Ну, пострівай, голубе, ось прилетять шпаки, вони тобі дадуть чосу.

Маленький Сергій був дуже засмучений тим, що в шпаківні оселився звичайнісенький горобець.

— Ти що-ранку наглядай! — навчав його батько: — цими днями повинні прилетіти наші шпаки.

— Годі жартувати, хазяїне! — цвірінькав зверху Старий Горобець. — Мене не одуриш... А з шпаками ми й самі дамо собі раду.

II.

Старий Горобець розташувавсь у шпаківні, мов у власній хаті: одразу видно, що до родинного життя звик. Із старого гнізда він переніс пух і все, що тілько можна було перетягти.

— А тепер нехай у ньому живуть небожі, — порядкував Старий Горобець своїм прирожденним доброзичливим звичаєм. — Я завше й останнім радий з родичами поділитися. Нехай живуть собі та мене, старого, добрим словом поминають.

— От розщедрився! — сміялися другі горобці. — Подарував небожам якусь дірку . . . А от як самого виженуть з шпаківні, побачимо, куди тоді дінешся?

Все це говорилося, звичайно, з заздрости, й Старий Горобець тілько посміхався: нехай собі балакають. О, це був лихом битий Старий Горобець: він бував у бувальцях . . . Сидючи в своєму теплому гнізді, тепер він з приємністю згадував усякі пригоди свого життя. Раз він трохи не згорів, коли заліз погрітись у комін; другим разом мало не втопився, потім замерзав і нарешті, зовсім, було, вскочив в оксамитні лапки, старого пана Коцького й ледве живий з них випорхнув. Е, та чи то мало ж він зазнав на віку злиднів та горя!

— Час і відпочити, міркував він у голос, злетівши на дах своєї нової хати. — Я не аби-який Горобець . . . От молодь — нехай вона ще повчиться, як треба на світі жити.

Хоч і кумедні були ті похвальки Старого Горобця, але до них усі звикли й навіть почали вірити, що шпаківню зроблено справді таки для Старого Горобця Тепер усі ждали тільки того дня, коли прилетять шпаки — що то тоді буде робити старий, залізши в чуже гніздо.

— Ну, що таке шпаки? — міркував голосно Старий Горобець. — Дурний птах, що бо-зна нащо перелітає з одного місця на друге. От і наш Півень теж не дуже то розумний, але зате сидить собі вдома; а потім його зварять в юшці . . . Я хочу сказати, що дурний Півень здатен хоч на юшку, а шпаки — ні нащо: прилетять, як навіжені, крутяться, скрекочуть... Пху! Дивитись гидко.

— Шпаки співають, — промовив Вовчок, якому дуже вже обридло слухати це горобине базікання, — а ти вмієш тільки красти.

— Співають? Це зветься співають? — здивувався Старий Горобець. — Ха-ха-ха . . . Ну, вже вибачайте, панове, хоча про себе балакати й не годиться, але я повинен сказати, що коли хто справді й співає, то це я . . . еге! І я раз-у-раз співаю, з ранку до ночі, співаю ввесь вік свій. Ось послухайте: цвірінь-цвірінь-цвірінь... Гарно? То-то й є!. . Мене всі слухають..

— Та годі тобі, старий блазню . . .

З шпаківні було дуже добре помешкання. Головна річ, що все зверху видко. Як тільки посиплять курям

їсти, Старий Горобець уже й там поперед усіх. Сам наїсться й своїй Горобчисі зерна однесе. Він навіть встигав украсти де-що й у Вовчка, поки той, було, вилізе з своєї халабуди. І скрізь так. Шмигляє між ногами в курей, залізе в ясла до коня, навіть у хату заскочить, було, не раз, — ненажерливости та нахабству Старого Горобця й краю не знати. Мало цього. Він потрапить було злітати й на чуже подвірря й там хапнути якоїсь поживи. Скрізь влізе, скрізь йому діло, нікого й знати не хоче.

Настав березень. Дні почались теплі та ясні. Сніг скрізь потемнів, осівся, підійшов водою, зробився такий крихкий, неначе його черви поточили. Гилля на березі червоне стало, набубнявіло від соку, що прибував та прибував. Весна все набірала сили. Иноді повіє такий теплий вітерець, що навіть у Старого Горобця в серці захолоне. Дуже хороше в таку добу.

Маленький Сергій що-дня, прокинувшись уранці, біг до вікна подивитися, чи не прилетіли часом шпаки. Але день по дневі минав, а шпаків не було та й не було.

— Тату, на шпаківні все той горобець сидить, — скаржився Сергій батькові.

— Підожди, мине його панування. Граки вчора прилетіли: швидко, певне, прилетять і наші шпаки.

І справді, сусідський панський садок увесь був укритий чорними крапками, неначе живою сіткою; це були перші весняні гості, що прилетіли з далекого теплого півдня. Вони вчинили такий ґвалт, що було чути через кілька вулиць, — справдешній ярмарок.

Ґвалтують, літають, обдивляються старі гнізда й галасують без кінця-краю.

— Ну, стара, тепер крепись! — зашепотів Старий Горобець своїй Горобчисі ще з вечора. — Вранці прилетять шпаки... Я їм покажу... Ось побачиш. Я нікого не зачіпаю, то й мене не чіпай. Знай корова своє стійло!...

Цілісіньку ніч не спав старий та все вартував. Але нічого надзвичайного не трапилось. Перед світом пролетіла невеличка зграйка зябликів.

Пташки зовсім плохі: одпочили, посиділи на березах та й полетіли далі. Вони поспішались у ліс. За ними з'явилися трясогузки . . . Це ще плохіші. Ходять по шляху, хвостиками трусять і нікого на зачіпають. Вони — лісові пташки, й Старий Горобець навіть був радий їх побачити.

Знайшлись торішні знайомі.

— Чи далеко, братця, літали?

— Ой, далеко! . . . А тут холодно було зімою?

— Ой, як холодно! . . .

— Ну, прощавай, Горобчику-молодчику! Нам ніколи.

Ранок був такий холодний, а в шпаківні все-таки дуже тепло, та й Горобчиха спить міцно-міцно. Трошечки й собі задрімав Старий Горобець; здається, не встиг і очей заплющити, як на шпаківню прилетів перший табунець шпаків.

Швидко вони літали, так що аж у повітрі свистіло. Обсіли шпаківню й зняли такий гомін, що Старий Горобець аж ізлякався.

— Гей, ти! вилазь! — кричав шпак, просовуючи голову у віконце. — Ну-ну! Забірайся мерщій.

— А ти хто такий? Я тут хазяїн . . . Геть відсіля, а то я жартів не люблю.

— Ти ще й базікаєш, нахабо? . . .

Що скоїлося далі, страшно розказувати: шпак-розвідач плигнув у шпаківню, вхопив Горобчиху за в'язи своїм довгим, як шило, дзьобом і виштовхнув її через віконце.

— Ґвалт, рятуйте! — репетувавСтарий Горобець, подавшись аж у куток і обороняючись з усієї сили. — Грабують! Ґвалт! Ой, братця, вбили! . . .

Як він не опинався, як не репетував, — а нарешті з наругою й його випихнули з шпаківні.

III.

То був страшний ранок. У першу хвилину Старий Горобець не міг навіть і зрозуміти добре, як це сталося... Ні, це ж ганьба, як собі хочеш. Але з цим ще можна б погодитися: ну, заліз у чужу шпаківню, ну випхали з неї — тілько й усього. Як би й Старому Горобцеві дати таке шило замісць дзьоба, як у шпака, то й він усякого випхав би. Головне — сором . . . Еге. Ото погано, як нахвалишся, накричиш, наговориш зайвого, – ой, як погано!

— Налякав же ти шпаків! — гукав йому з подвір'я півень. — Я хоч тілько на юшку й здатен, а все-таки в мене своє гніздо не хапане, а ти поплигай на одній ніжці. Цвірінькало прокляте! так тобі й треба!

— А ти чого радієш? — лаявся Старий Горобець. Ось підожди, я тобі покажу . . . Я сам покинув шпаківню; дуже велика вона для мене, та й вітер дме крізь щілини.

Бідна Горобчиха сиділа на даху така смутна та приголомшена, й це ще більш роздратувало Старого Горобця. Він підлетів до неї й боляче вдарив її у тім'я.

— Чого ти сидиш? Тілько мене соромиш . . . Перебіраймось у старе гніздо та й край. А з шпаками я ще дам собі раду.

Але небожі, розташувавшись у гнізді, не хотіли його ні за що назад вертати. Підняли вереск, гомін і, нарешті, виштовхали старого дядька. От це вже справа була гірша, ані-ж із шпаками: свої ж родичі в потилицю женуть! А чи не він же, здавалося б, дбав про них?

От і роби кому добро. Горобчиху попобив ні за що, гніздо втратив, а сам зостався на стрісі з родиною: як раз налетить яструб, розірве на шматочки. Зажурився Старий Горобець, сів на даху і тяжко зітхнув. — Ох, важко на світі статечній птиці жити!

— Як же ми тепер жити будемо? — бідкалася Горобчиха: У всіх є свої гнізда. Незабаром і дітей висижуватимуть, а ми, мабуть, так на даху й зостанемося.

— Підожди, стара, й у нас кубелечко буде. Але найбільша образа чекала ще на них далі. Вибіг на двір малий Сергій, заляскав рученятами від радощів, що прилетіли шпаки, й не міг натішитися ними. Батько теж радий був і казав:

— Подивись, які вони гарні: неначе шовкові. А як виспівують та виводять! Веселенька пташка!

— А де ж, тату, горобець, що жив у шпаківні? А он де й він на даху сидить... Ой, як він смішно надувся!...

— Та він завжди якийсь розкудланий... Що, брате, не любиш? — звернувся батько до Горобця й весело засміявся. — Ну, надалі наука: не лізь, куди не треба. Не для тебе шпаківню ставили.

Навіть кури й ті сміялися тепер з нещасного Старого Горобця. От до чого дожився старий... Він аж заплакав з горя, а потім схаменувся й набрався відваги.

— З чого ви смієтесь? — згорда спитався він усіх. — Ну, з чого таки?... Помилився я, це правда; а все-таки я розумніший од вас усіх... А головне, я вільна птиця. Еге! І живу, чим Бог пошле, а кланятись людям не піду. Куди б ви всі ділися, як би хазяїн вас не годував і не напував. І ти, Вовчок, здох

би з голоду, й ти, дурний Півню, теж, і коняка, й корова, а я сам собі раду дам. От я який! І тепер свою біду перебуду, дайте час. А те зерно, що збіраю коло вас, теж заробив. Хто ловить мошку? Хто вигрібає черву, вишукує гусінь і всяку кузку? Все я ж, я . . .

— Знаємо, як ти черву шукаєш, — сказав Півень, підморгуючи шпакам. — От як на городі копають грядки, насадять гороху та бобу, то горобці й налетять. Усе розгребуть, горох та біб поклюють. Крадіжкою живеш, Горобчику, признавайся!

— Крадіжкою? Я? . . . — обурився Старий Горобець. — Та я перший приятель людині. Ми завжди вкупі, як і слід приятелям: де вона, там і я. От що! Та й до того ще я — зовсім непідкупний приятель. Хіба мені коли-небудь хазяїн кинув хоч жменьку вівса? Та мені й не треба . . . Ну, воно, звичайно, коли прилетять якісь вітрогони й з ними починають панькатись. Це вже просто несправедливість. А ви навіть і цього не розумієте, — один ціле життя в голоблях, другий — на цепу, а третій у курнику сидить . . . Я — вільна птиця й живу тут, бо сам так хочу.

Багато де-чого ще говорив Старий Горобець, обурений зрадливістю свого приятеля — людини. А потім раптом щез. Нема Старого Горобця день, нема й другий, нема й третій.

— Це він, мабуть, здох з горя, — сказав Півень. — Сама найблазенська птиця, коли правду сказати.

Минув цілий тиждень. Одного ранку Старий Горобець знов з'явився на даху, такий радий та веселий.

— Це я, братця! Як ся маєте? — процвірінькав він.

— А, ти ще, старенький, живий?

— Хвалити Бога... Тепер на новій кватирі оселився. Дуже гарна кватиря ... Цю вже для мене хазяїн збудував.

— Може знов брешеш?

— Ага, хочете, щоб я вам показав її? Ні, годі, тепер уже мене не піддуриш . . . Поки що прощавайте!

Старий Горобець не брехав. Він справді знайшов собі житло. На грядці нагороді стояло старе опудало. На тичці теліпалося якесь дрантя, а зверху настромлено було старого великого капелюша, — у ньому наш Горобець і помостив собі гніздо. Тут ніхто його не зачепить, бо нікому й на думку не спаде, та й страшного опудала злякається. Але й ці заходи скінчилися дуже сумно. Горобчиха висиділа в капелюсі маленьких горобинят, а тут як схопиться вихор та й поніс капелюша разом з горобиним гніздом. Старий Горобець саме тоді літав десь, своїми справами заклопотаний, а як вернувся до-дому, то застав тілько мерт-

вих горобинят та Горобчиху, що побивалася за ними. Але й вона недовго після них на світі жила: перестала їсти, змарніла й настовбурчена сиділа нерухомо де-небудь на гиляці цілий день. Так вона й умерла з горя.. Ой, як же побивався за нею та плакав Старий Горобець!

Настала пізня осінь. Усі непосидючі птиці вже в ирій полетіли. Старий Горобець сам оселився в порожній шпаківні. Він почував себе дуже погано й зовсім не цвірінькав.

Коли вкрив землю перший сніг і маленький Сергій вибіг на двір з саночками, то перше, що йому в око впало на сліпучо-білому снігу, було маленьке мертве тільце Старого Горобця. Бідолашний замерз.

— А от же шкода його, — бубонів замислено й поважно Півень. Без нього неначе чогось тобі бракує. Бувало все цвірінькає, скрізь вештається, до всіх лізе. Аж нудьга бере без Старого Горобця.

Українське Видавництво в Катеринославі.

ВІДЕНЬ — КАТЕРИНОСЛАВ.

Кащенко А.	На руїнах Січі. Над Кодацьким порогом. Славні побратими. Запорожська слава. З Дніпра на Дунай. Зруйноване гніздо. Кость Гордієнко-Головко, останній лицарь Запорожжя. Борці за правду. Під Корсунем. У запалі боротьби. Подорож по Дніпрових порогах. Оповідання про славне Військо Запорожське Низове (ілюстрована історія Війська Запорожського).
А. Чайківський.	Козацька помста. (З часів панщини.)
Проф. Біднов В.	Запорожський край. Історичний нарис.
Дорошенко Д.	З минулого Катеринославщини. Білоруси та їх національне відродження. Оповідання про Ірландію. Закарпатські українці (про Угорську Русь та її долю).
Корнієнко.	Запорожський клад, казка.
Мамин-Сібіряк.	Казки й оповідання.
Рудченко.	Народні казки.
Я. Якуша.	Ґеоґрафія України. Підручник франц. мови. Ч. I. Аритметичний задачник для сер. і вищ. поч. школи.
Вуліх.	Короткий курс ґеометрії та збірник ґеометричних задач. Для вищих початкових і иньших шкіл.
Проф. М. Федерів.	Матеріяли до математичної терминолоґії.